

مقاله اصلی

مقایسه مارکر التهابی HDL-c و LDL-c، تری گلیسرید، HS-CRP در زنان میانسال فعال و غیرفعال

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۱/۲۰ - تاریخ پذیرش: ۹۲/۲/۱۲

خلاصه

مقدمه

نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین بیماری‌های قلبی-عروقی و کم تحرکی رابطه وجود دارد. به علاوه نشانگرهای جدید بیماری‌های قلبی-عروقی در پیش‌بینی بروز این بیماری‌ها از حساسیت بیشتری برخوردارند. هدف این پژوهش مقایسه مارکر التهابی HS-CRP و نیمرخ لیپیدی در زنان میانسال فعال و غیرفعال است.

روش کار

این پژوهش از نوع مورد شاهدی و علی-مقایسه‌ای است که در سال ۱۳۹۰ در مشهد انجام شده است. زن در این پژوهش شرکت نمودند و به طور تصادفی، در دو گروه فعال (۱۴ نفر) و غیرفعال (۱۴ نفر) قرار گرفتند. گروه فعال به مدت یکسال سابقه فعالیت ورزشی منظم داشتند، گروه غیرفعال زنانی بودند که در یکسال گذشته، هیچ گونه سابقه فعالیت ورزشی نداشتند. در این پژوهش از آزمون کولوموگروف-اسمیرنف جهت فرض طبیعی بودن داده‌ها و از آزمون تی در گروه‌های مستقل برای مقایسه میانگین‌ها استفاده شد ($p<0.05$).

نتایج

نتایج نشان داد که تفاوت معناداری در میزان HS-CRP و HDL-c سرم زنان فعال و غیرفعال وجود دارد ($p<0.05$). اما در سطح LDL-c و TG سرم دو گروه تفاوت معنادار مشاهده نگردید ($p>0.05$).

نتیجه گیری

با توجه به کاهش معنادار HS-CRP و افزایش معنادار HDL-c سرم، فعالیت‌های بدنی منظم احتمالاً می‌تواند در پیشگیری از بروز بیماری‌های قلبی-عروقی در زنان میانسال دارای اضافه وزن موثر باشد.

کلمات کلیدی: تری گلیسرید، HDL-c، LDL-c، HS-CRP

^{*} ۱- محمد رضا رمضان پور

۲- سید محمود حجازی

۳- معصومه حسین نژاد

۱- استادیار گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

۲- مریم و کارشناس ارشد تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

۳- مژده دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

تلفن: +۹۸-۵۱۱-۶۶۱۹۳۱۵

email: ramezanpour@mshdiau.ac.ir

مقدمه

گذشته توجه پژوهشگران به شاخص‌های التهابی خاصی معطوف شده که با دقت و حساسیت بیشتری خطر بیماری‌های قلبی-عروقی را پیش‌بینی می‌کنند. چندین شاخص التهابی وجود دارند که در پیشگویی بیماری‌های قلبی-عروقی مؤثرند: پروتئین واکنشگر C با حساسیت بالا (Hs-CRP^۳، از جمله حساس‌ترین شاخص‌های التهابی و قوی ترین آنها معرفی شده است. CRP ماده اصلی شاخص فرآیندی به نام «پاسخ مرحله حاد» در خون است که واکنش بدن در برابر هر نوع التهاب محسوب می‌شود. بر اساس شواهد موجود، بالا بودن میزان این شاخص به عنوان بازتاب کلی آترواسکلروز با افزایش دو تا پنج برابری خطر حوادث قلبی-عروقی همراه است. معمولاً بافت چربی کلی در زنان نسبت به مردان بیشتر است و شواهد قوی وجود دارد که نشان می‌دهد سطوح خونی شاخص‌های التهابی با چاقی کلی و چاقی شکمی همراه است (۱۲).

بنابراین، این مسئله می‌تواند زنان را برای ابتلاء به التهاب مزمن مستعدتر نماید. پژوهش‌هایی برای بررسی تاثیر تمرینات ورزشی بر Hs-CRP انجام شده است، اما نتایج آنها متناقض و توافق عمومی وجود ندارد و تاکنون همه اثرات و فوائد فعالیت‌های بدنی شناخته نشده است. همچنین این پژوهش‌ها محدودیت‌هایی از نظر قابلیت تعیین دارند زیرا بیشتر آنها در جامعه مردان و یا زنان چاق مسن صورت گرفته است. لذا با توجه به این که مطالعات محدودی در این حوزه در زنان میانسال محدوده سنی ۴۵-۳۵ سال موجود می‌باشد، واضح است که انجام چنین پژوهش‌هایی در زنان میانسال که معمولاً در ابتدای اضافه کردن وزن می‌باشند الزاماً است. هدف اصلی این پژوهش بررسی و مقایسه بیومارکر جدید Hs-CRP و نیمرخ لیپیدی سرم (تری گلیسیرید، کلسترول تام، LDL-C و HDL-C) در زنان میانسال فعل و غیرفعال می‌باشد.

روش کار

این مطالعه از نوع پژوهش‌های مورد شاهدی و علی-مقایسه‌ای بوده که در سال ۱۳۹۰ در شهرستان مشهد به انجام رسیده است. برای انتخاب نمونه فعل پس از توزیع فراخوان در

امروزه بیماری‌های قلبی-عروقی مهم ترین عامل مرگ و میر انسان به شمار می‌رود و در کشورهای پیشرفته میزان مرگ ناشی از آن تقریباً سه برابر مرگ و میر به علت سلطان‌ها است (۱۰). چاقی و اضافه وزن، خطر ابتلاء به بیماری‌های قلبی-عروقی، دیابت نوع ۲، پرفشار خونی، افزایش لیپیدها و قند خون، آرتریت، آسم و برخی از سلطان‌ها را افزایش می‌دهد. در این میان، بیماری‌های قلبی-عروقی و در رأس آنها مشکلات عروق کرونر حائز اهمیت‌اند. مهمترین علت بیماری عروق کرونر، آترواسکلروز^۱ است. تغییرات پاتولوژیک آترواسکلروز از دوران کودکی آغاز می‌شود و طی چند مرحله در سینه بالاتر بروز می‌کند. در واقع می‌توان گفت تغییرات بیماری زای آترواسکلروز با افزایش سن پیشرفت می‌کند و در نهایت به ناتوانی و مرگ و میر در دوران سالم‌مندی می‌انجامد. در این بین، زنان ده سال دیرتر از مردان دچار حمله‌های قلبی می‌شوند ولی پس از رسیدن به دوران یائسگی، سن متوسط زن و مرد برای ابتلاء به بیماری‌های قلبی یکسان می‌شود ولی یک سال بعد از ابتلاء به بیماری حمله قلبی، تعداد زنانی که به علت این بیماری فوت می‌کنند بیش از مردان است (۸).

پرس^۲ (۲۰۰۱) بیان می‌کند خطر بیماری‌های قلبی-عروقی با سطح کلسترول خون رابطه مستقیم دارد. با وجود اهمیت زیاد مقادیر چربی خون در بروز بیماری‌های قلبی-عروقی، باید اذعان داشت که نیمی از سکته‌های قلبی در افراد با چربی خون طبیعی رخ داده است. اگرچه مقادیر برخی از شاخص‌های التهابی در این افراد بسیار بالا گزارش شده است. همراهی کلسترول تام سرم (TC) و لیپوپروتئین کم چگال (LDL-C) با بروز بیماری‌های عروق کرونر قلب به خوبی ثابت شده است و میزان پایین لیپوپروتئین با چگالی بالا (HDL-C) به عنوان یک عامل خطر عمده در نظر گرفته می‌شود (۵). بسیاری از پژوهشگران معتقدند که فرآیند التهاب (حتی به شکل سیستمیک یا عمومی) از جمله عوامل زمینه ساز اصلی و آغازگر آترواسکلروز و بیماری‌های قلبی-عروقی به شمار می‌رود. بنابراین در دهه

^۱Atheroscleros

^۲Press

^۳High-Sensitivity C-reactive protein

TG و LDL-c با بهره گیری از کیت آزمایشگاهی شرکت پارس آزمون و با استفاده از دستگاه اتوآنالیزر بیوشیمی RA-1000 ساخت امریکا محاسبه شد. برنامه تمرينی گروه فعال طوری طراحی شده بود که سه روز در هفته صبح ها، به شکل روز در میان به تمرين ایروویک در سالن پردازند.

مدت زمان در هر روز یکسان و به مدت ۶۰ دقیقه در نظر گرفته شد و در طول یک سال اجرا شد. تمرينات شامل مرحله گرم کردن بدن با حرکات نرمی (۱۰ دقیقه)، حرکات ایروویک موزون و هماهنگ (۳۰ دقیقه)، دویدن (۱۰ دقیقه)، و مرحله آخر سرد کردن شامل حرکات آهسته با نفس گیری و حرکات کششی (۱۰ دقیقه) بود. در برنامه تمرينی اصل اضافه بار و مقاومت فزاینده رعایت شد.

در این پژوهش با استفاده از آزمون کولوموگروف- اسپرینف مشخص شد که تمامی متغیرها و داده ها طبیعی بود لذا از آزمون تی دانشجویی در گروه های مستقل برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شد.

ضمناً برای انجام محاسبات آماری بسته نرم افزاری SPSS به کار گرفته شد.

نتایج

با توجه به سطح معناداری کوچک تر از 0.05 همانطور که در جدول ۱ نشان داده شده است:

بین سطح HS-CRP سرم آزمودنی ها در گروه های فعال و غیرفعال تفاوت معنادار وجود دارد ($p < 0.05$).

بین سطح HDL-c سرم آزمودنی ها در گروه های فعال و غیرفعال تفاوت معنادار وجود دارد ($p < 0.05$).

بین سطح LDL-c سرم آزمودنی ها در گروه های فعال و غیرفعال تفاوت معنادار وجود ندارد ($p > 0.05$).

بین سطح TC سرم آزمودنی ها در گروه های فعال و غیرفعال تفاوت معنادار وجود ندارد ($p > 0.05$).

بین سطح TG سرم آزمودنی ها در گروه های فعال و غیرفعال تفاوت معنادار وجود ندارد ($p > 0.05$).

سالن ایروویک سرابی، از بین ۹۸ زن میانسال فعل که داوطلبانه پرسشنامه های اطلاعات کلی و فعالیت بدنی را تکمیل کردند، ۴۵ نفر شرایط لازم را برای ورود به مطالعه دارا بودند که از این تعداد، ۱۵ نفر به طور تصادفی انتخاب و در گروه فعال قرار گرفتند. برای انتخاب نمونه غیر فعال، پس از فراخوان در پارک ملت از بین ۱۲۷ زن میانسال خانه دار داوطلب که پرسشنامه های مربوطه را تکمیل کردند، ۵۳ نفر شرایط ورود به مطالعه را داشتند که از بین آنها ۱۵ نفر به طور تصادفی انتخاب و در گروه غیر فعال قرار گرفتند. با میانگین سن: 41.34 ± 3.51 سال، قد: 158.89 ± 5.13 اسانتیمتر، وزن: 76.69 ± 4.74 کیلو گرم و شاخص توده بدنی: 27.61 ± 1.96 کیلو گرم به مترمربع معیارهای ورود به مطالعه: برخورداری از سلامت عمومی، دامنه سنی -35 تا 45 سال، BMI بین $30-25$ ، عدم استفاده از رژیم غذایی خاص و مکمل های غذایی، عدم مصرف دارو و دخانیات، عدم یائسگی، فاقد هر گونه عالیم ظاهری و بالینی بیماری های قلبی-عروقی، دیابت و پرفشارخونی، عدم انجام تمرين بدنی برای گروه غیرفعال، انجام تمرين های بدنی منظم (سه روز در هفته تمرينات ایروویک داخل سالن به مدت حداقل یک سال) برای گروه فعال. بعد از انتخاب نمونه، ویژگی های تن سنجی و اندازه گیری عوامل ترکیب بدن شامل: قد، وزن، شاخص توده بدنی (BMI) (با متر نواری، قدستج آنالوگ و ترازوی دیجیتال اندازه گیری و ثبت شد.

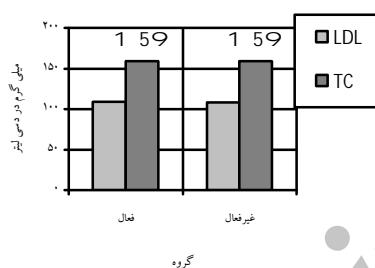
نمونه خون گروه فعال در سالن ایروویک سرابی (شهر مشهد) توسط متخصص آزمایشگاه و هم زمان نمونه خون گروه غیرفعال در آزمایشگاه کیان (ساعت ۸ تا ۹ صبح در حالت ناشتا) اخذ شد. در مرحله اول، در وضعیت نشسته از سیاهرگ بازویی آزمودنی ها، 5 میلی لیتر خون گرفته شد و ضمن رعایت نکات ویژه آزمایش، نمونه ها به آزمایشگاه انتقال داده شد. به منظور تشکیل لخته، $2/5$ میلی لیتر خون به مدت ۱۵ دقیقه در دمای اتاق قرار داده شد. لخته پس از جمع آوری با سرعت 2500 دور در دقیقه به مدت 10 دقیقه سانتریفیوژ گردید.

سرم حاصل در دمای -20 - درجه سانتیگراد نگهداری شد. مقدار CRP آن به صورت کمی و با روش ایمونوتورنیدیمتری با حساسیت بالا و پارامترهای بیوشیمیایی شامل TC، HDL-c،

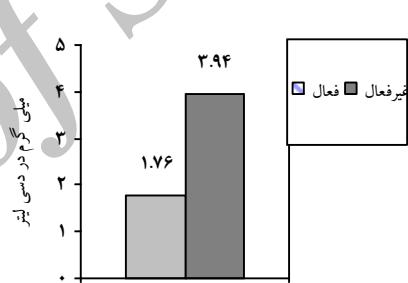
جدول ۱- میانگین و سطح معناداری Hs-CRP، TC، LDL، HDL و TG در دو گروه فعال و غیر فعال (درجه آزادی: ۲۷)

متغیر	گروه	میانگین ± انحراف استاندارد	F	مقادیر میانگین	اختلاف میانگین ها	تجانس واریانس	مقدار t	مقدار P
Hs-CRP	فعال	۱/۷۶ ± ۰/۳۱۵	۰/۱۶۲	۰/۶۹۱	۲/۱۷۶	۰/۱۷۶	-۱۵/۹۳۳	-۰/۰۰۱*
	غیرفعال	۳/۹۴ ± ۰/۴۱۶						
HDL-c	فعال	۴۰/۰۰ ± ۲/۹۲۷	۰/۰۱۹	۰/۸۹۳	۷/۱۴۲	۷/۱۴۲	۶/۲۷۰	-۰/۰۰۱*
	غیرفعال	۳۲/۹۲ ± ۲/۱۹۷						
LDL-c	فعال	۱۰/۸/۶۶ ± ۱۸/۰۷	۰/۰۰۹	۰/۹۲۶	۰/۱۶۹	۰/۱۶۹	۰/۰۲۲	-۰/۹۸۲
	غیرفعال	۱۰/۸/۵۰ ± ۲۲/۲۳						
TC	فعال	۱۵۹/۲۶ ± ۱۳/۲۶	۰/۰۰۱	۰/۹۹۱	۰/۲۷۶	۰/۲۷۶	۰/۰۲۶	-۰/۹۷۹
	غیرفعال	۱۵۹/۳۰ ± ۸۵/۵۷						
TG	فعال	۸۹/۴۰ ± ۲۹/۲۸	۱/۰۵۴	۰/۲۲۵	۲/۸۱	۲/۸۱	-۰/۲۸۶	-۰/۷۷۷
	غیرفعال	۹۲/۲۱ ± ۲۳/۰۲						

میانگین

سطح

نمودار ۳- میانگین LDL و TC آزمودنی ها

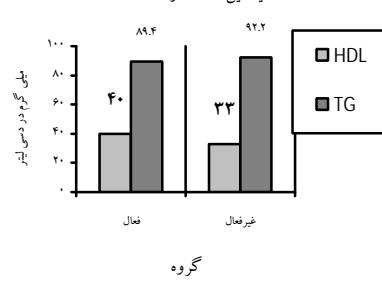
* معنادار در سطح آلفا ۰/۰۵

بحث

نمودار ۱- میانگین سطح Hs-CRP آزمودنی ها

در این پژوهش مشخص شد که بین سطح Hs-CRP در زنان فعال و غیر فعال تفاوت معنی دار وجود دارد، بدین معنا که سطح Hs-CRP زنان فعال کمتر از زنان غیرفعال بود ($p=0/001$). بررسی پژوهش های مداخله ای و تجربی درباره نقش فعالیت بدنی بر شاخص های التهابی به ویژه Hs-CRP نشان دهنده نتایج موافق و مخالف بسیاری با نتیجه به دست آمده در پژوهش حاضر است. نتیجه این پژوهش با نتایج برخی از پژوهش های همسو است (۱۳،۱۴). بررسی مقدار HS-CRP در پژوهش های همسو، ارتباط معکوس و معنی داری را بین فعالیت بدنی منظم و شاخص های التهابی نشان داده و گزارش کرده اند افرادی که از نظر بدنی فعال ترند و آمادگی جسمانی بهتری

میانگین

نمودار ۲- میانگین HDL-c و TG آزمودنی ها

۰ می گذارد (۹). احتمال دارد انرژی مصرفی که صرف انجام فعالیت منظم می گردد سازوکار موثری برای توجیه این یافته پژوهش حاضر باشد چرا که آزمودنی های این پژوهش نیز حداقل یک سال سابقه تمرین ایروویک در سالن داشتند.

نتایج حاصل از یافته های این پژوهش در مورد چربی و TG LDL-C، TC و لیپوپروتئین سرم نشان داد که بین سطح زنان فعال و غیرفعال تفاوت معنی داری وجود ندارد ($P < ۰/۰۵$) (نمودار ۳). این نتیجه با نتایج برخی از پژوهش ها همخوانی دارد (۳). ممکن است این تشابه به دلیل اثر هورمون استروژن باشد زیرا هورمون زنانه استروژن سبب بالارفتن کلسترول خوب (HDL-C) می گردد که حمل کلسترول بد (LDL-C) را به کبد و تخلیه آن به صورت صفراء در روده ها انجام می دهد و تا به نوعی استروژن از میزان LDL-C در خون می کاهد و تا حدودی از رسوب چربی ها در جدار شریان ها جلوگیری می کند. در همین راستا، شلی (۲۰۰۵) نیز تغییرات الگوی چربی ها را وابسته به سن و شرایط هورمونی، حجم تمرین و نوع تغذیه می داند (۳). علاوه بر این مطالعات طولی نشان می دهد، زمانی که وزن بدن یا وزن چربی آزمودنی ها حفظ شود، کلسترول کل و LDL-C با یک برنامه هوایی تغییر نمی کند و ممکن است در مورد آزمودنی های فعال این پژوهش صدق نماید ولی با برخی از پژوهش ها همسو نیست (۹,۶). احتمالاً یکی از دلایل عدم همخوانی نتایج با یافته این پژوهش می تواند تفاوت در سن، جنس، وزن بدن و سطح آمادگی جسمانی آزمودنی ها باشد. زیرا پژوهش های قبلی بیشتر بر مردان، زنان میانسال چاق، زنان مسن چاق و زنان یائسه صورت گرفته است. به علاوه، با توجه به سن آزمودنی ها و این که در شروع اضایاف وزن قرار داشتند، انتظار می رود که از نظر سطح نیمرخ لیپیدی سرم در محدوده طبیعی باشند.

نتیجه گیری

با توجه به یافته های پژوهش، فعالیت بدنی منظم و مستمر به دلیل کاهش HS-CRP سرم و افزایش غلظت HDL-C در زنان میانسال فعال رده سنی ۴۵-۳۵ سال با BMI معادل ۲۵-۳۰ احتمالاً می تواند اثر مثبتی در پیشگیری از بیماری های قلبی-

دارند، سطح پایین تری از شاخص های التهابی را دارا می باشند که با یافته های این پژوهش همخوانی دارد. ممکن است دلیل افزایش مقدار HS-CRP گروه غیرفعال نسبت به فعال، میزان فعالیت کمتر آنها در گذشته و سطح آمادگی کمتر آنها باشد.

اگرچه هدف پژوهش حاضر بررسی سازوکارهای مسئول تغییرات احتمالی شاخص های التهابی عنوان نشده بود، با این وجود توفیقی (۱۳۸۹) سازوکاری را که ورزش یا کاهش توده ی چربی باعث کاهش HS-CRP می شود این چنین بیان می کند: به نظر می رسد پاسخ التهابی در سلول های چربی شروع می شود، زیرا نخستین سلول هایی هستند که تحت تاثیر افزایش چربی شکمی و افزایش بافت چربی قرار می گیرند. بافت IL-6 را ترشح کرده و ممکن است به سطوح چربی افزايش يافته در چاقی کمک کند. بنابراین تمرین CRP افزایش ورزشی ممکن است سطوح CRP را به طور مناسبی با کاهش توده چربی و از طریق تأثیرات مستقیم بر فرایند التهاب کاهش دهد. از سوی دیگر، پژوهش هایی نیز وجود دارند که با نتیجه حاصل از پژوهش حاضر در مورد HS-CRP مخالف اند و گزارش کردند که فعالیت بدنی تأثیری بر میزان CRP ندارد. در این زمینه هافمن (۲۰۰۶) و کریستین (۲۰۰۸) بیان کردند که ممکن است عدم کاهش CRP به دلیل عدم تغییر در بافت چربی و مدت زمان ناکافی تمرینات برای تغییر میزان CRP باشد. حال آنکه ناسیس و همکاران (۲۰۰۵) عدم تغییر وزن و درصد چربی بدن را، دلیل عدم تغییر CRP عنوان کرده اند. گری و همکاران (۲۰۰۸) کافی نبودن زمان کلی تمرین یا عدم انجام شدت و زمان خواسته شده از سوی آزمودنی ها و نیکلاس و همکاران (۲۰۰۴) نیز عدم توجه به تفاوت های جنسی و نژادی را از دلایل عدم تغییر پروتئین واکنشی C گزارش کردند (۴).

در این پژوهش همچنین مشخص شد که بین سطح HDL-C زنان فعال و غیرفعال تفاوت معنی داری وجود دارد (نمودار ۲)، بدین معنا که سطح HDL-C زنان فعال بیشتر از زنان غیرفعال بود ($P = ۰/۰۱$). این نتیجه با نتایج برخی از پژوهش ها همخوانی دارد (۶,۳). در مقایسه با کلسترول تام و LDL-C، HDL-C در افرادی که به صورت هوایی به فعالیت می پردازنند، بالا می باشد. میزان فعالیت بدنی در هر هفته و مدت آن تأثیر مثبتی بر HDL-

تشکر و قدردانی

نویسنده‌گان مراتب تقدیر و سپاسگزاری خود را از آزمودنی‌ها، مسئولان سالن ورزشی سرایی و دست اندکاران آزمایشگاه اعلام می‌دارند.

عروقی داشته باشد. لذا به بانوان میانسال بویژه افراد غیر فعال پیشنهاد می‌شود فعالیت‌های بدنش و ورزشی منظم و مستمر را در برنامه روزانه خود بگنجانند تا با توجه به یافته‌های پژوهش کمتر به مشکلات قلبی-عروقی مبتلا شوند.

References:

1. Afzal Aghaei E, Hadian MR, Attar-Bashi Moghaddam B, Tavakol K, Zand P, Farhang A, et al. The effect of cardiac rehabilitation on changes in the lipid profiles of Iranian men and women with coronary artery disease were referred to the department of Imam Khomeini Hospital complex. Modern Rehabilitations 2010; 4:45-50.
2. Tofighi A, Zolfaghari MR, Najafi Elias Abad S, Assemi A. The effect of short-term exercise and supplement of vitamin C + E on IL-6, CRP and oxidative stress markers in obese inactive. Sci Res 2010; 21:2286-236.
3. Salesi M, Aminian T, Gaeeni AA, Kurdi MR. Effects of exercise and estrogen hormon on CRP and cardiovascular risk factors in older women. Movement 2007; 34:95-108.
4. Jahangard T, Torkaman G, Gooshe B, Hedayati M, Dibaj A. Effects of acute and persistent short-term aerobic training on coagulation factors, fibrinolysis and lipid patterns in postmenopausal women. Iran J Endocrinol Metabol 2009; 11:253-273.
5. Khalili D, Hadaegh F, Tohedi M, Ghasemi A, Sheikholeslami F, Azizi F. The ratio of triglycerides to high-density lipoprotein cholesterol, lipid factors predict coronary heart disease in men with total cholesterol in the Iranian population. Res J Epidemiol 2008; 4:77-86.
6. Dabidi Roshan V, Mahmoudi AA, Jolazadeh T. Comparision effect of aerobic interval training sessions 3 and 5 on Hs-CRP of female Wistar rats. Olympic 2009; 17:105-119.
7. Husseinpanah F, Rambod M, Sarvghadi F, Tohedi M, Hedayati M, Azizi F. The prevention of obesity in subjects 50 years in Tehran. Iran J Endocrinol Metabol 2007; 9:97-118.
8. Soheili Sh, Gaeeni AA, Nikbakht H, Soori R, Persian H. Effects of Endurance exercise on inflammatory markers to predict heart disease in older men. J Sport Biosci 2009; 2:73-92.
9. Firouzeh Z, Bizheh N, Ebrahimi Etri A, Ramezani S. The effect of walking on estrogen hormon and some of risk factors heart-vessels in non athlete menopausal women. Daneshvar Med 2010; 18:33-40.
10. Nadimi M. Heathy heart: What must Know general: A Guide to cognition and preventing heart diseases.3th ed. Sales Pub. 2009.p.145-168.
11. Arikawa AY, Thomas W, Kathryn H, Kurzer M. Sixteen weeks of exercise reduces C-reactive protein levels in young women. Med Sci Sports 2011; 43:1002-1009.
12. Leon AS, Sanches OA. Response of blood lipids to exercise training alone or combined with dietary intervention. Med Sci Sports Exerc 2001; 33:S502-S515.
13. Libardi CA, De Souza GV, Cavaglieri CR, Madruga VA, Chacon-Mikahil MP. Effect of Resistance, Endurance and Concurrent Training on TNF-[alpha], IL-6 and CRP. Med Sci Sports Exerc 2011; 44:50-6.
14. Meier-Ewert HK, Ridker PM, Rifai N, Price N, Dinges DF, Mullington JM. Absence of diurnal variation of C-reactive protein concentrations in healthy human subjects. Clin Chem 2001; 47:426-430.
15. "Physical activity the evidence of benefit in the prevention of coronary heart disease". J Med 2003; 4:p.245-251.